

Ωράριο καταστημάτων

Γεώργιος Αθ. Δαλαμάγκας
Καρδιολόγος

Όχι ότι δεν το περίμενα να συμβεί, το περίμενα από καιρό, όπως περίμενα κάθε τόσο και τη μετάθεση, που ερχόταν μόλις κατάφερα να εγκλιματισθώ σ' ένα τόπο. Τα τελευταία πενήντι χρόνια περνούσε συχνά από το μυαλό μου ότι θα συμβεί και σε μένα αυτό που συνέβαινε και στους άλλους, αλλά έλεγα μέσα μου, ήλπιζα, ότι θα σκεφθούν την περίπτωση μου πιο ψύχραιμα, πιο συμφεροντολογικά για τους ίδιους και το προσωπικό τους, όχι για το δικό μου καλό, για το δικό τους. Ποιος σκέπτεται το δικό σου καλό σήμερα; Δεν σκέφθηκαν όμως, όπως λογάριάζα εγώ και αποφάσισαν τελεσίδικα. Δεν σας χρειαζόμαστε άλλο, πάρτε δρόμο, αρκετά. Αυτό το αρκετά δεν το κατάλαβα πώς είχε προκύψει, αλλά τέλος πάντων, ήταν η τελευταία διαταγή που δεχόμουν. Μ' έδιωξαν, έφυγα. Ωραία, είπα μέσα μου, είμαι ελεύθερος πλέον, ύστερα από πολλά χρόνια, είμαι πάλι ελεύθερος, τους «ζυγούς λύσαμε», είμαι ελεύθερος, να κάνω ό,τι μου κατέβει, ό,τι γουστάρω. Δεν θα βάλω και πλερέζες, εγώ περισσότερο σκέπτομαι τους άλλους, τους φουκαράδες, αυτούς, που έχουν επενδύσει σε καριέρες. Εγώ από 'δω και μπρος θα έχω χρόνο να κάνω πολλά πράγματα, όσα ήθελα να κάνω και δεν έκανα όλα αυτά τα χρόνια, που πέρασαν «άδοξα». Θα έχω περισσότερο χρόνο να βλέπω τα παιδιά μου, να περιποιούμαι άνετα τον κήπο με τα δένδρα και τα λουλούδια μου, να φυτεύω ζαρζαβατικά, να τρώμε καμιά βιολογική ντομάτα χωρίς φυτοφάρμακα, να πηγαίνω στο γήπεδο και στο καφενείο να παίζω κανένα τάβλι με τον παιδικό μου φίλο, τον Λάκη, να περπατώ και να τρέχω στην παραλία, να γυμνάζομαι στο Γυμναστήριο του Δήμου, να, να..., να ταξιδεύω όπου και όποτε θέλω, χωρίς να έχω ανάγκη «αδείας», να παίρνω άδεια απ' τη σημαία, που λέγαμε, να μην έχω κανέναν στο κεφάλι μου.

Την πρώτη μέρα της ξελευτεριάς μου, είπα: Πρώτη μέρα είναι, ας πάω στο ιατρείο μου για πρώτη φορά το πρωί, ποτέ δεν έχω πάει πρωί

στο ιατρείο μου. Πώς περνάει τα πρωινά μόνο του, το καημένο; Παίρνω με τα πόδια την παραλία, περπατώ χαλαρά και άνετα και φθάνω αμέριμνος και ήρεμος στην Τσιμισκή, χωρίς κανένα άγχος. Δεν είχα, για πρώτη φορά μου, να φοβάμαι μήπως αργοπορήσω να πάω στη δουλειά. Χαζεύω στις βιτρίνες και παρατηρώ τον κόσμο, που τρέχει στο πεζοδρόμιο, να προλάβουν οι άνθρωποι να χτυπήσουν κάρτα, και τότε το μάτι μου πέφτει πάνω στο εξής θέαμα. Εκεί μπροστά στο μεγάλο κατάστημα του Φωκά, βλέπω καμιά δεκαπέντε με είκοσι κοπέλες, είκοσι με τριάντα χρόνων οι περισσότερες, να είναι άτακτα παρατεταγμένες κατά μήκος του πεζοδρομίου δίπλα στα κάγκελα, που το χωρίζουν από το οδόστρωμα της Τσιμισκή, άλλες να κάθονται ή να στηρίζονται στα κάγκελα, ακουμπώντας πάνω σ' αυτά με το ένα πόδι τους, το οποίο το είχαν λυγισμένο από το γόνατο και να βλέπουν προς την είσοδο του καταστήματος και άλλες όρθιες να πηγαиноέρχονται άλλοτε προς τη μία και άλλοτε προς την άλλη, προς αυτές τις καθηλωμένες στα κάγκελα συναδέλφισσές τους, σχηματίζοντας μικρές, μικρές παρέες, ο αριθμός των οποίων μεταβαλλόταν κάθε τόσο από τρία ως πέντε άτομα, ανάλογα. Στέκονταν εκεί, φρεσκοβαμμένες, ευδιάθετες, ευωδιαστές, ξεκούραστες, κρατώντας στο ένα χέρι τους το πλαστικό ποτήρι γεμάτο με το φραπέ τους και στο άλλο το τσιγάρο τους. Κάπνιζαν φανατικά και ο καπνός του τσιγάρου τους, ύστερα από κάθε ρουφηξιά, έκανε πρώτα την καταβύθισή του προς τους βρόχους του πνευμονιού τους και στη συνέχεια αναδιδόταν προς την ατμόσφαιρα σε δακτυλίδια, και ανέβαινε, ως πρωινή δέηση προς τον ουρανό, και αραιωνόταν και διαλυόταν και γινόταν ένα με τα καυσαέρια, που εκπέμπονταν συγχρόνως από τις εξατμίσεις των αμέτρητων αυτοκινήτων, που διέρχονταν συνεχώς από την Τσιμισκή σε ρυθμό σημειωτόν. Οι οδηγοί, πάντοτε βιαστικοί και ανυπόμονοι, μόλις, μα μόλις, γινόταν πράσινο το φανάρι, να κορνάρουν να ξε-

κινήσει ο μπροστινός τους και να του φωνάξουν κι από πάνω, κατεβάζοντας το τζάμι του αυτοκινήτου τους: Άντε ρε..., άντε..., Ξεκίνα, ακόμα κοιμάσαι, Ξύπνα...! Ξημέρωσεε...!

Οι κοπέλες, πωλήτριες ήταν οι περισσότερες, αδιάφορες, δεν έδιναν καμία σημασία στην κίνηση, αυτό συνέβαινε κάθε μέρα. Συνήθιζαν, φαίνεται, να έρχονται λίγο νωρίτερα για να έχουν χρόνο να ειδωθούν, να τα πουν, να κουτσομπολέψουν, να συζητήσουν τα καθέκαστα της προηγούμενης μέρας ή και της νύχτας, να ανταλλάξουν γνώμες για τη συμπεριφορά των παιδιών τους ή των ανδρών τους, να σχολιάσουν το αφεντικό τους ή τα καμώματα του προϊσταμένου τους, να πουν αυτά που δεν μπορούσαν να έχουν πει στη διάρκεια της βάρδιας τους, αφού μπορεί να δουλεύουν σε διαφορετικούς ορόφους και σε διαφορετικό πόστο η μία από την άλλη. Κάπνιζαν και έπιναν κάθε τόσο και μια γουλιά απ' τον καφέ τους και σκόρπιζαν την ομορφιά και το γέλιο τους σ' όλη την Τσιμισκή. Αποτελούσαν πολλά μικρά λουλουδένια πολύχρωμα μπουκέτα, μια σκηνή, που πρωτόβλεπα μπροστά μου και τη χαϊρόμουνα αφάνταστα. Σε λίγο όμως ακούστηκε το κουδούνι, τα κορίτσια δούλευαν με ωράριο. Χάθηκαν στα γρήγορα στο βάθος του καταστήματος, να πιάσουν τα πόστα τους, αφήνοντας πίσω τους να αιωρείται και να μοσχοβολάει στο μολυσμένο αέρα, για λίγο ακόμα, το γυναικείο άρωμά τους.

Αγόρασα κι εγώ απ' το «Παραδοσιακό» το φραπέ μου και πήγα στο ιατρείο μου. Ήταν φυσικά άδειο, αλλά εντύπωση μου έκανε η απόλυτη ησυχία του, η σιωπή του, λες και δεν χάρηκε που ήμουν εκεί το πρωί, ίσως ήταν απροετοίμαστο να με δεχθεί. Κάθισα στο γραφείο μου και προσπάθησα να συγκεντρωθώ, να σχεδιάσω τη ζωή μου απ' την αρχή. Αφού είμαι πλέον ελεύθερος και δεν έχω άλλες υποχρεώσεις, θα μπορούσα να σκέπτομαι και πιο ελεύθερα, να δω το μέλλον μου με μεγαλύτερη φαντασία, να οργανώσω τη δουλειά μου διαφορετικά, να χτίσω μια ζωή καταδική μου με ωράριο, που να με εξυπηρετεί να τα έχω όλα, ακόμα και η μοναξιά να είναι δικό μου δημιούργημα, να μπορώ να απολαμβάνω τις εντυπώσεις και τις συγκινήσεις της ζωής μου. Ενώ σκεπτόμουν όλα αυτά, η πρωινή εικόνα των κοριτσιών στην Τσιμισκή δεν έφευγε από το μυαλό μου, ή καλύτερα είναι να πω ότι ερχόταν και έφευγε συνεχώς, σαν μια παλλόμενη εκστατική

εικόνα. Ευτυχώς που άρχισε να χτυπάει το τηλέφωνο. Πολλοί φίλοι είχαν πληροφορηθεί το γεγονός που με αφορούσε και μου τηλεφωνούσαν, άλλοι για να καταθέσουν τη λύπη τους, αυτά έχει η ζωή, ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, έλεγαν, άλλοι να δείξουν τη συμπαραστάσή τους, μη στενοχωριέσαι, καλύτερα που έγινε έτσι, και άλλοι να με συγχαρούν, γιατί γνώριζαν το πάθος, που είχα για την ανεξαρτησία μου. Έτσι πέρασε το πρωινό, χωρίς να το καταλάβω.

Τις πωλήτριες τις ξαναείδα πολλές φορές από τότε, ύστερα από εκείνο το πρωινό που τις είχα πρωτοσυναντήσει. Είναι πάντα νωρίς εκεί στο ίδιο μέρος και περιμένουν να έρθει η ώρα της δουλειάς τους. Δίνουν την ίδια εικόνα, την ίδια διάθεση για φλυαρία, ξεκούραστες, δροσερές και χαρούμενες. Αυτές έχουν ακόμα δουλειά. Θα τις δίνουν, άραγε, κανένα οκτακοσιάρι το μήνα; Τις συναντώ σχεδόν κάθε πρωί, αλλά τώρα τις σκέπτομαι, τις «βλέπω», τις φαντάζομαι και στην ώρα της δουλειάς τους. Όταν υπάρχει δουλειά δεν αντιλαμβάνονται πότε περνάει η ώρα τους. Τότε, η βάρδια τους τελειώνει μέσα από τις ιδιοτροπίες, τις παραξενιές, τα παζάρια και τις διαφωνίες των αγοραστών, που τα θέλουν όλα δικά τους. Οι προϊστάμενοι των κοριτσιών είναι κάπου εκεί κοντά τους, αόρατοι, λες κρυμμένο. Είναι ευγενέστατοι με τους πελάτες, αλλά αυστηρότατοι με τις ίδιες, που τις κράζουν και τους τα ψάλλουν εκ των υστέρων, τι μου τους έφερες αυτούς, μου την έδωσαν, μου άναψαν τα λαμπάκια, θα μπορούσες να τους εξηγήσεις εσύ περί τίνος πρόκειται. Οι τιμές είναι στάνταρ ή δεν το ξέρεις; Τις κάνουν αυστηρές παρατηρήσεις και από πάνω θέλουν να διατηρούν και το χαμόγελό τους στην υπόλοιπη ώρα της δουλειάς τους. Όταν πάλι δεν έχουν δουλειά, έχουν άλλο μαρτύριο. Είναι το μαρτύριο της ορθοστασίας, δεν επιτρέπεται να καθίσουν ούτε στιγμή, τα πόδια γίνονται βαριά, κυρίως πίσω στις γάμπες και πονούν από το γόνατο και κάτω, έχουν αναπυχθεί εκεί οι πρώτες φλεβίτσες και φαίνονται κιόλας και αυτό είναι πολύ αντιαισθητικό. «Θα χρειασθεί να κάνουμε κάποια μικρή επεμβασούλα», είπε ο γιατρός, που επισκέφθηκε η Ελενίτσα, πριν από τρεις μέρες. Σιγά μην κάνω επέμβαση, είπε μέσα της η Ελενίτσα και το ξεπέρασε, αλλά η καθημερινή ορθοστασία δεν την αφήνει να το λησμονήσει εντελώς. Η ώρα δεν περνάει εύκολα χωρίς δουλειά και έρχεται πάλι από πάνω και ο προϊστάμενος,

δεν τακτοποιήσες καλά αυτό το καλάθι, κρέμασες ανάποδα αυτή την κρεμάστρα με τις μπλούζες, μόνο παρατηρήσεις κάνει, ένα καλό λόγο ποτέ δεν λέει. Άρχισα να τις συμπαθώ αυτές τις πωλήτριες με όλα αυτά που περνάνε.

Αλλά κι εγώ δεν πάω πίσω, αντί να κάνω όσα είχα υποσχεθεί να προσφέρω στον εαυτό μου, μπλέχθηκα περισσότερο στην καθημερινότητα της δουλειάς μου και ασχολήθηκα πάλι, διαθέτοντας μάλιστα τώρα περισσότερο χρόνο και δείχνοντας μεγαλύτερο ενδιαφέρον, με τα πάθη και τις παθήσεις των ανθρώπων, με τα προβλήματά τους και με τους καημούς τους. Μ' αυτόν τον τρόπο ξαναβρήκα από μόνος μου τη σκλαβιά μου, με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά, χωρίς να το θέλω ή να το επιδιώκω, αυτή πλαισιώθηκε και από ένα άλλο επιπλέον βάσανο. Είναι αλήθεια ότι από χρόνια, αργά και πού, μου έρχονταν κάποιες ιδέες στο μυαλό μου, να καταγράψω, φέρ' ειπείν, τις αλλαγές που έλαβαν χώρα κατά τα τελευταία χρόνια στο χωριό μου, να γράψω ένα ποίημα για τη δυσκολία της ανάδειξης της αλήθειας και της πραγματικής γνώσης και άλλες πολλές, αλλά μου έφευγαν εύκολα. Τώρα, που έμεινα «ελεύθερος», βρήκα τον μπελά μου, οι πρωτόγνωρες ιδέες έχουν πολλαπλασιασθεί. Στην ουσία το πρόβλημα είναι στο μυαλό μου, που κατεβάζει αυτές τις ιδέες, οι οποίες ξεπηδούν εντελώς ξαφνικά, απ' το πουθενά και μπορεί ν' αναφέρονται στο καθετί. Είναι ιδέες τόσο επίμονες, που μου είναι αδύνατον να τις αποδιώχνω, να τις απορρίπτω, να μην τις σκέπτομαι ή να προσποιούμαι τον άσχετο, όπως στην πραγματικότητα είμαι, όσον αφορά στην καταγραφή τους. Είναι πολύ περίεργο ότι αυτές οι ιδέες, άλλος θα τις αποκαλούσε εμπνεύσεις, έρχονται σε μια στιγμή, χωρίς να τις περιμένεις, έρχονται σαν μια αστραπή, που διαπερνάει το μυαλό σου, στα καλά καθούμενα, εκεί που δεν σκέπτεσαι τίποτε το αξιόλογο ή το ποιητικό, αλλά εντελώς στα ξαφνικά. Για παράδειγμα, παρατηρείς έναν άνθρωπο τη στιγμή που αυτός κάνει κάποιον μορφασμό, κάποιον άλλο να χαμογελάει γλυκά στην κοπέλα του, ακούς το τρένο να σφυρίζει φεύγοντας, βλέπεις να πλησιάζει το καράβι της γραμμής και ακούς την μπουρού να σφυρίζει δαιμονισμένα και επανειλημμένα, πέφτει το βλέμμα σου στο λυγισμένο πόδι της κοπελιάς, με το οποίο στηρίζεται στο κάγκελο του δρόμου, θυμάσαι το κλάμα της μητέρας σου την ώρα του αποχωρισμού σας, θυμάσαι τα λόγια του αγαπημέ-

νου σου φίλου, που μας άφησε ξαφνικά, τυχαίνει να προσέξεις, ύστερα από πολλά χρόνια, ότι ήρθαν τα χελιδόνια και ό,τι άλλο φαντασθείς, μπορεί να σου δώσει την έμπνευση. Είναι δηλαδή πράγματα και γεγονότα τα οποία μπορεί να τα έχεις δει ή να τα έχεις ξανασκεφθεί, χιλιάδες φορές προηγουμένως, χωρίς να σου έχουν προκαλέσει καμία εντύπωση ή να σου έχουν πει κάτι διαφορετικό, χωρίς να σου έχουν φέρει κάποια αναστάτωση, αυτή που νιώθεις εκείνη τη συγκεκριμένη στιγμή της έμπνευσής σου. Τότε περνούν χίλια δυο πράγματα απ' το μυαλό σου, χίλια δυο πώς και γιατί, με άλλα λόγια αναστατώνεσαι, η ηρεμία σου και η μακαριότητά σου πάνε περίπατο και δεν ησυχάζεις, αν δεν εκφρασθείς, περιγράφοντας στο χαρτί τις εικόνες που «βλέπει» το μυαλό σου και όλα όσα σχετίζονται με αυτές τις εικόνες, τα αισθήματά σου και τις σκέψεις σου, ξεδεύοντας όλη τη φαιά ουσία του μυαλού σου, όχι μόνο στην περιγραφή τους, αλλά και στο στόλισμά τους με όσα όπλα σου δίνει η φαντασία σου και οι γνώσεις σου. Δεν είναι εντελώς ευεξήγητο και το γεγονός ότι, τις περισσότερες φορές, τέτοιες ιδέες ξεπετιούνται αχνές, αχνές μέσα απ' το σκοτάδι, τότε που ξυπνάς και στριφογυρίζεις στο κρεβάτι σου, καθώς, κατά κανόνα, δεν σου ξανακάθεται ο ύπνος. Είναι η ώρα που πρωτολαλούν τα κοκόρια, προαναγγέλλοντας το ξημέρωμα. Πού να ξανακοιμηθείς; Τα πράγματα δεν είναι αστεία, οι ιδέες είναι τόσο επίμονες, που σχεδόν σε υποχρεώνουν και σου υπαγορεύουν, όχι μόνο να περιγράψεις τα πρόσωπα, που περνούν με τη φαντασία σου στην οθόνη του μυαλού σου, αλλά να μοιράσεις τους ρόλους τους και να δώσεις τους χαρακτήρες τους. Ακόμα και τον τόνο της φωνής των πρωταγωνιστών και τις κινήσεις και τις γκριμάτσες, που θα κάνουν σε μια δεδομένη στιγμή, εννοούν ότι θα σκεφθείς να περιγράψεις. Και ακόμα περισσότερο, σου επιβάλλουν να σκέπτεσαι αυτά, που έχουν μέσα στο μυαλό τους οι χαρακτήρες αυτοί, τι σκαρφίζονται να σκαρώσουν στον αντίπαλο ή στο φίλο τους, πώς να ξεπεράσουν ένα πρόβλημα, ποιες περιέργες και παράξενες λύσεις να δώσουν σ' αυτό το πρόβλημα, ποιο τέλος να έχει το σενάριο. Είναι ευνόητο ότι το όλο σκηνικό πρέπει να το ντύσεις ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο σε παραπέμπει η έμπνευση, οπότε αρχίζεις να περιγράφεις, δωμάτια, σπίτια, λιβάδια, ποτάμια, Άνοιξη, Φθινόπωρο, βουνά, θάλασσες..., ανάλογα. Ούτε μπορείς να

φανταστείς πού θα καταλήξεις, αν περνούν απ' το μυαλό σου τόσο επίμονες και τόσο πιεστικές ιδέες.

Η σύλληψη μιας έμπνευσης σε ξεγελάει και σε οδηγεί να πιστεύεις ότι είναι εύκολο να τελειώνεις το έργο, αυτό που η έμπνευση σου διευκόλυνε να συλλάβεις, μια και σου έδωσε την αρχή του, αλλά στην πραγματικότητα τα πράγματα δεν είναι έτσι. Μπορεί, όπως λέγεται, η αρχή κάθε ανθρώπινης δημιουργίας να είναι το ήμισυ του παντός, η αλήθεια όμως είναι, ότι η συνέχειά της, η ολοκλήρωσή της, το τελείωμά της και η τελειοποίησή της, συνεπάγονται μεγάλο κόπο και άφθονο ιδρώτα. Γι' αυτό σας συνιστώ να μείνετε μακριά από εμπνεύσεις, αν είστε τυχεροί και δεν έρθουν από μόνες τους να σας βαρέσουν αυτές στο κεφάλι, εκτός αν έχετε τα κότσια, το ταλέντο και τις γνώσεις, μπαίνοντας στα ξένα και άγνωστα, για μας, χωράφια της λογοτεχνίας, να μπορέστε να διακρίνετε και να δρέψτε τα όμορφα λουλούδια τους. Αν συμβεί αυτό, τότε, θα κατορθώστε να μετατρέψτε τις ακατέργαστες ιδέες σας και τις ξαφνικές εμπνεύσεις σας, σε καλλιεργήσιμους, παραγωγικούς και ευωδιαστούς κήπους ζωγραφισμένους με την πένα σας. Τότε, θα χαρείτε πραγματικά.

Πάντως, με αυτά και με τα άλλα, το δικό μου ωράριο εξομοιώθηκε με το ωράριο των κοριτσιών του πολυκαταστήματος και μάλιστα πολ-

λές φορές έτυχε, να το ξεπεράσω κιόλας. Δεν χρειάζεται να το πω, αλλά ας το υπενθυμίσω, ότι βασική διαφορά στις δουλειές μας είναι, ότι τα τυχόν λάθη των πωλητριών δεν βλάπτουν σοβαρά κανέναν και ότι αυτές ελέγχονται γι' αυτά κυρίως από τους προϊσταμένους τους, ενώ τα δικά μου λάθη είναι ασυγχώρητα, μπορεί να βλάψουν σοβαρά τους ανθρώπους και γι' αυτά ελέγχομαι αυστηρά κυρίως από τη συνείδησή μου. Μ' αυτήν θα έχω να κάνω, σε περίπτωση σοβαρού λάθους μου. Δεν έχω κανέναν στο κεφάλι μου, αλλά το μεγάλο αίσθημα ευθύνης, μου επιβάλλει να κάνω το καθήκον μου, όσο είναι δυνατόν καλύτερα. Άρα όλα, περί ξεγνοιασιάς και ελευθερίας, πάνε περίπατο, δεν γίνεται να μην πειθαρχείς στους κανόνες των απαιτήσεων της Ιατρικής, τη συνεχή και διά βίου μόρφωση και επιμόρφωση. Παραμένεις λοιπόν εσαεί σκλάβος της Επιστήμης, αν και καμιά φορά μακαρίζεις αυτούς, που εξασκούν επαγγέλματα με λιγότερες ευθύνες. Επαίρεσαι όμως, σαν τον κόκορα στο κοτέτσι του, όταν ακούς τους ανθρώπους να απευθύνονται σε σένα και να αρχίζουν με τη λέξη: «γιατρέ μου...». Τέλος πάντων, μακρηγόρησα, αλλά δεν θέλω να το κρύψω ή να ξεχαστεί το γεγονός ότι την αφορμή να εκθέσω τις επιπλέον τωρινές έγνοιές μου, μού τη χάρισαν τα κορίτσια, που περίμεναν εκείνο, το πρώτο πρωινό της «ελευθερίας μου» στην Τσιμισκή.

*Παρόντων μὲν μήτε φέγε μήτε ἐπαίνει
τὸ μὲν γὰρ ἔχθραν φέρει, τὸ δὲ κολακείαν*

Τους παρόντες μήτε να τους κατηγορείς μήτε να τους επαινείς,
γιατί το πρώτο δημιουργεί έχθρα, ενώ το δεύτερο θεωρείται κολακεία

Πολύαινος